

УДК 373.67(477)

*Геннадій Голяка***МИСТЕЦЬКО-ОСВІТНІ ПРОЕКТИ ДРЕВНЬОГО ГЛУХОВА**

Музичне життя сучасного Глухова охоплює різноспрямовані вектори діяльності. Відшуковуючи свою неповторність у насиченому творчими подіями житті України, колишня столиця Гетьманщини формує власну музичну «харизму». Багато в чому це ініціюється нинішнім мером міста, нащадком роду Терещенків, європейцем за походженням та світоглядом, досвідченим бізнесменом Мішеlem Терещенко. Засновник Фондації спадщини Терещенків активно співпрацює з провідними музичними вузами країни, відомими композиторами і виконавцями. Наслідуючи традиції меценатства, закладені засновником династії цукрозаводчиків Артемієм Терещенко, він сьогодні активно підтримує молоді українські таланти, виплачуючи стипендії кращим виконавцям та дослідникам музичного мистецтва. Фондацією спадщини Терещенків також започатковано проведення благодійних вечорів у великому залі Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського напередодні свята Святого Миколая, які супроводжуються аукціоном творів мистецтва, лотереєю та гала-вечерею¹. В цих заходах, зазвичай, беруть участь провідні столичні колективи – симфонічний оркестр, ансамблі, виконавці-інструменталісти та майстри оперної сцени. Водночас, стратегічною лінією глухівського мера є культурне відродження славетного рідного міста, відновлення його значущості у сучасному європейському музичному просторі. Одним з напрямів такої діяльності стало залучення академічного виконавства «високого ґатунку» до української провінції.

У 2014 році Фондація спадщини Терещенків започаткувала у місті мистецький проект *«Музичні зустрічі в Глухові»*, в рамках якого шанувальники класики мали можливість відвідати концерти за участю зірок сучасного українського виконавства: камерного ансамблю «Ки-

¹ Перший щорічний благодійний вечір Фондації спадщини Терещенків відбувся у Києві 2 листопада 2013 р. і був присвячений 100-річчю заснування Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського.

ївські солісти» (керівник – народний артист України Олесь Ясько); солістки Національної філармонії України, народної артистки України, професора НМАУ імені П. І. Чайковського Людмили Марцевич, солістів Національної опери України, лауреатів міжнародних конкурсів, стипендіатів «Фундації Спадщини Терещенків» Андрія Маслакова (баритон) та Зої Рожок (сопрано); а також талановитих молодих інструменталістів, лауреатів міжнародних конкурсів – студента та аспіранта НМАУ ім. П. І. Чайковського піаніста Іллі Зуйко та баяніста Віталія Козицького [1]. Ці музичні імпрези, поряд з визнаними майстрами академічного виконавства, включали і виступи глухівського аматорського хору духовної музики (керівник Катерина Кобзар). Слід зазначити, що практика такого поєднання професійних і аматорських колективів в одному концерті відповідає європейській та загальносвітовій традиції влаштування фестивальных заходів і є продуктивною та привабливою для слухача.

Іншим мистецьким проектом, втіленим у Глухові за сприяння Фонду спадщини Терещенків, стала «Музика без кордонів» (2.04.2016). Акція, що проводилася в контексті міжнародного фестивалю «Дні Франкофонії в Україні», репрезентувала містянам дует бельгійських музикантів: Тона Фрета (флейта) та Вероніку Ільченко (фортепіано) з програмою «Музика Першої світової війни». В концерті прозвучали твори К. Дебюссі, Ж. Енеску, Ж. Йонгена, Р. Шумана, З. Карг-Елерга, Б. Бартока, більшість з яких була написана в період «Belle Epoque» (останнє десятиліття XIX – на початку XX століття) та які увійшли в скарбницю світового флейтового репертуару. Натхненний виступ музикантів, їх по-французьки витончена, емоційна манера виконання підкорила публіку. Зокрема, місцева преса відзначала, що концерт такого рівня став справжнім подарунком для глухівчан. Він «був наповнений музикою в пам'ять про минулі трагедії, а також як знак вшанування жертв і особистої мужності українців, для яких війна стала знову щоденною реальністю» [3].

Поряд з «привнесеними» музичними заходами, в Глухові розгортаються і власні мистецькі проекти. Так, духовною домінантою Сумщини став започаткований в місті у 2006 році *фестиваль духовної музики «Глинські дзвони»*. Захід, що відбувається за підтримки ставропі-

гійного Свято-Різдва Богородиці чоловічого православного монастиря Глинська Пустинь і проводиться раз на два роки, є святом камерного та вокально-хорового мистецтва. Обов'язковою умовою виступу на ньому є виконання творів видатних уродженців міста – композиторів Дмитра Бортнянського і Максима Березовського. Хоча фестиваль має офіційний статус обласного, представництво його є набагато ширшим. Він збирає колективи з різних куточків України, молитовні наспіви яких лунають у концертних залах та древніх храмах Глухова.

Серед ініціаторів започаткування фестивалю – відома в Глухові музикантка, подвижниця аматорського хорового співу, активна громадська діячка Катерина Кобзар. Вже чверть століття вона керує хором духовної музики при міському палаці культури. Шанований містянами колектив з 2000 року носить почесне звання «Народний» і є візитівкою одного з найкрасивіших і старовинних міст України на різних мистецьких та громадських форумах [2]. Хор бере участь у численних концертних програмах, виступає з власними проектами, зокрема, тематичними концертами «Різдвяні піснеспіви» та «Прощена неділя», щорічно звітує перед громадою міста, має студійні записи на CD. Репертуар колективу складають твори композиторів різних епох, країн та стилів, що виконуються мовою оригіналу. Важливу нішу займає музика вітчизняних авторів, зокрема М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, Т. Яшвілі і хорова спадщина Д. Бортнянського і М. Березовського. Камерний хор є учасником культурологічного проекту «Мистецькі експедиції. Шляхами національної еліти», який стартував в Україні у 2015 році. Участь аматорського колективу у «складі команди» з художників, журналістів та професійних музикантів стала важливою складовою проекту, а шляхи експедицій глухівського хору пролягали до Києва та Ужгорода.

Науковим осмисленням значущості Глухівщини у світовому музичному просторі стало проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції «Глухів музичний: земля Березовського і Бортнянського» (25–26. 02. 2016). Захід, ініційований товариством молодих учених Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, об'єднав понад 100 представників 16 навчальних закладів України (Києва, Харкова, Одеси, Чернівців, Сум, Конотопа, Шост-

ки). Важливо, що значну зацікавленість до музикознавчого форуму виявило студентство – третина від загальної кількості учасників.

Особливістю конференції стало поєднання теоретичної і музичної складових: доповіді науковців чергувалися з виконанням творів Д. Бортнянського та М. Березовського. Слід відзначити, що до «музичної частини» долучилися усі освітні заклади, колективи та окремі виконавці Глухова: музична школа, педагогічний університет, аматорський хор, музиканти-професіонали та любителі. Концертні номери репрезентували хорову, фортепіанну, оперну, камерну музику композиторів. В конференції прозвучали: «Слава Отцю и Сыну и Святому Духу», «Отче наш», «Херувимська № 7», сонати C-dur та F-dur (для клавесина) Д. Бортнянського, «Не отвержи мене во время старости», Соната C-dur (для скрипки і чембало) М. Березовського. Справжнім подарунком учасникам наукового форуму став виступ студентів класу доцента кафедри академічного та естрадного вокалу Інституту мистецтв Київського державного університету імені Бориса Грінченка Світлани Кислої. Чотири арії та дует з опери «Сокіл» у виконанні лауреатів міжнародних і всеукраїнських конкурсів Олександри Нікіфорової, Соломії Голяк, Юрія Яковлєва передали всю витонченість і ніжність вокальної музики Дмитра Бортнянського. Блискуче володіння усіма тонкощами вокального мистецтва, талановита акторська гра занурили слухачів у світ камерного музикування, вельми поширеного у XVIII столітті.

Гостями наукового форуму стали президент фонду «Vivat art» Світлана Сухомлинова та його директор Володимир Соболев, які анонсували проведення 4–6 жовтня 2016 року у Глухові *Міжнародного музичного конкурсу імені Дмитра Бортнянського*. Щорічний конкурс, що до цього п'ять разів проводився у Києві і зарекомендував себе як цікавий сучасний проект, мав «переселитися» до майбутньої провінційної столиці класичного мистецтва. Слід зазначити, що проведення таких потужних мистецьких заходів саме у невеличких містах, які мають важливе історичне значення, свій особливий статус, неповторний колорит є європейською традицією. З поміж численних форумів академічного мистецтва можна згадати, наприклад, старовинне французьке містечко Ля Шез-Дьє з населенням близько 800 жителів, яке щорічно збирає на музичний фестиваль понад тисячу виконав-

ців з усієї Європи. Тисячі слухачів приїздять влітку і до австрійського міста Брегенц (населення 28,2 тис.) послухати концерти всесвітньо відомого музичного фестивалю. Проте, за відсутності фінансування цей проект залишився не здійсненим. Сподіваємось, що вже наступного року Глухів стане Меккою камерно-вокального та ансамблевого виконавства.

Поєднання народних традицій, наукового пошуку, сучасного менеджменту та класичної музики репрезентує пленерний «Льон-фест»². Відзначення свята цвітіння льону, вишивки, музики та екотрендів на глухівській землі має свій особливий український колорит з європейським присмаком та французьким шармом. Очевидно, що лише француза могло так захопити диво цвітіння квітки льону, коли впродовж трьох годин відцвітає одна рослина і розквітає наступна, що це стало ідеєю творчої акції, яка щороку приваблює в рази більше відвідувачів, і здається, що вже у найближчому майбутньому весь світ почне захоплюватися українським «диво-льоном». Усе поле квітує декілька днів і лише в час, коли сонце проходить шлях від сходу до полудня. Відповідно до цих природних особливостей відбувається фестиваль. Вранішня свіжість, тремтливість голубих квітів, що, наче море, «дихають» під вітром, викликає асоціацію з молодістю, дівочою красою, що є близьким українській ментальності та світогляду. Атмосфера відкритого простору, невимушеного спілкування, частування відвідувачів смаколикami з льону та конопель сприяє впровадженню побутових форм музикування і танцю. Водночас, традиційно українське тут поєднується з європейським, наче уособлюючи кольорову символіку квітки – гармонію і натхнення. Так, свято 2016 року об'єднало визнаних українських музикантів академічної традиції Романа Лопатинського (фортепіано, Київ) та Назара Павленка (бас, Львів), а у 2015 році посеред квітучого льону лунав спів камерного хору духовної музики Глухова.

Важливим проектом з відродження автентичних традицій глухівщини став фестиваль «Культурні скарби Сіверщини», який відбувся на території Цитаделі Батуриної фортеці Національного іс-

² Захід проходить під патронатом Мішеля Терешенка.

торико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» (23.05.2016). З ініціативи Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених Глухівського НПУ ім. О. Довженка вперше силами двох гетьманських столиць вдалося реалізувати спільний потужний науково-творчий проект, в якому різні види народного мистецтва України – різьблення, довбання, скульптура з дерева, народна лялька, текстильна лялька, писанкарство, виготовлення сопілки – були органічно поєднані з традицією сімейного інструментального музикування, виконання кобзарського репертуару, побутовим українським танцем, традиційною пісенною культурою Сіверщини.

Оскільки естетика побутової культури сьогодні сприймається як анахронізм або авангардне модне явище і значно поступається за популярністю сценічній культурі та співу під «мінусовки» і «караоке», проведення саме таких заходів, думається, є на часі. Поки що ж для нашого сучасника більш звичним є виступ на фестивалі «перед журі» або запрошення на сільське свято «митців з міста», ніж музикування «для себе», залучення громади у побутово-танцювальне дійство. Жива гра на музичних інструментах, вивчення побутового танцю, слухання кобзарської співогри – все це форми, що потребують актуалізації та органічно вплітаються саме у такі свята, як «Льон-фест» у Глухові або «Культурні скарби Сіверщини» у Батурині.

З метою сприяння розвитку народного мистецтва, небайдужі до відродження національних традицій представники творчої еліти міста працюють над створенням *Центру української культури*, в якому глухівчани матимуть можливість ознайомитись з різними видами народних ремесел, традицією музикування та побутовим танцем. В приміщенні постійно діючої виставкової зали, яка презентуватиме роботи майстрів глухівщини, планується проведення «українських вечорниць», з дотриманням усіх звичаїв і традицій. Всі охочі зможуть тут отримати певні знання з української вишивки, ткацтва, різьблення, довбання, послухати автентичну музику. Важливою складовою митецького об'єднання стануть діючі на волонтерських засадах студії гри на сопілці та народній бандурі (старосвітській кобзі). Український центр матиме науково-виробничу базу у Глухівському НПУ ім. О. Довженка, де навчальними планами передбачено вивчення

студентами технології виготовлення хроматичних та діатонічних сопілок. У найближчому майбутньому у Глухові заплановано проведення майстер-класів українських майстрів по виготовленню народної бандури та старосвітської кобзи, оскільки потенціал та зацікавленість в цьому регіону має значну перспективу. Зважаючи на те, що Глухів – прикордонне місто, і значна частина його жителів спілкується російською, важливим є поширення україномовної практики. Форми флеш-мобу, лаконічних тестувань, загадок та інших видів бліц-опитування в комплексі з потужними культурологічними акціями значно покращать мовленнєву ситуацію, будуть доречними в роботі центру та наповнять її актуальним сучасним змістом.

Зацікавленість глухівчан у створенні такого центру виявили зустрічі студентства і городян з сучасними музикантами-сопілкарями, кобзарями. Зокрема, нещодавно проведена акція – *практикум «Кобзарство в сучасних умовах»* (27.09. 2016), в рамках якої відбулися зустріч з кобзарем автентичної традиції, учнем київського кобзарського цеху Василем Жоваником та перегляд фільму «Поводир» (реж. Олесь Санін), що зібрав понад 150 жителів міста. Більшість з тих, хто того дня прийшов до міського палацу культури, вперше в житті почула автентичну співогру та звучання народної бандури. Інструмент, на якому грав молодий кобзар, виготовлений ним власноруч, що стало ще однією родзинкою зустрічі. Слід зазначити, що цей захід відбувся напередодні відзначення в Україні роковин трагедії Бабиного Яру і став важливою подією у Глухові по відновленню історичної правди та поширенню знань про кобзарське мистецтво.

Висновки. Потужним є історичний спадок Глухова, імена гетьманів Івана Скоропадського, Данила Апостола, Кирила Розумовського, композиторів Дмитра Бортнянського, Максима Березовського, автора першого друкованого нотного видання в Росії (1766), «Ірмологію» (на вісім гласів київського розспіву), Гаврили Головні вписані в культурний літопис часу. Наслідуючи традиції минулого, Глухів сьогоднішній відроджує свою «колишню славу» культурної столиці. Мистецьке життя міста вибудовується по чотирьох стратегічних напрямках. Відновлення класичного виконавства відбувається шляхом «привнесення» в простір Глухова музикування столичного (київського) та європейського

рівня. Іншим вектором є розвиток традиційного народного мистецтва. Знайомством містян з фольклором, ремеслами, обрядами та звичаями Сіверського краю, що складають основу актуального національного виховання, опікується Центр української культури. Частиною духовного життя глухівчан є проведення концертів з творів композиторів-земляків Д. Бортнянського та М. Березовського хором духовної музики, організація фестивалів духовної музики. Осмислення історичної значущості Глухова, його ролі у світовому музичному мистецтві відбувається на творчих практикумах, наукових конференціях.

Системна робота, що ведеться на різних рівнях, є новаторською і особливо цінною для малих міст України. Глухів активно працює над створенням своєї неповторної моделі мистецького середовища. Завдяки спрямованості на цю мету місцевої влади, творчих особистостей та громади міста, сподіваємось, що древній Глухів невдовзі стане сучасним культурним центром краю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голяка Г. П. *Концерт зірок столичного академічного мистецтва в Глухові [Текст] / Г. П. Голяка // Оксамит : Всеукраїнський суспільно-політичний журнал, вересень 2014. — К : Видавничий дім АДЕФ-Україна. — С. 8–9.*
2. Голяка Г. П. *Музична домінанта сучасного Глухова [Текст] / Г. П. Голяка // Світогляд-філософія-релігія : зб. наук. праць [за заг. редакцією д-ра філос. наук, проф. І. П. Мозгового]. — Вип. 8. — 2015. — Суми : Світ друку. — С. 258–265.*
3. *Захарченко Микола, Гурець Микола. Мистецький подарунок для глухівчан [Електронний ресурс] / Микола Захарченко, Микола Гурець. // Кур'єр + ТРК Глухів. — 8 вересня 2016 р. — Режим доступу : <http://kourier.in.ua/291-misteckiy-podarunok-dlya-gluhivchan.html>.*